

פרשת יתרו

בין כן תחמוד לבין לא תחמוד.

בסיומן של עשרת הדיברות מופיעים איסורים שונים כמו: "לא תרצח. לא תנאף. לא תגנב". ו-"לא תחמד בית רעך. לא תחמד אשת רעך, ועבדו ונאמתו ושורו ונחמרו וכל אשר לרעך". המשותף לדיברות שלפניו "לא תרצח, לא תנאף לא תגנב", הוא שכולם איסורים הנוגעים למעשה. מנגד הציווי "לא תחמוד" והמקבילה שלו בעשרת הדיברות שבספר דברים "לא תתאוה", לכאורה הוראה זאת מכוונת להדרת הלב והמחשבה. לאמור, בעוד שאיסורים כמו לא תרצח לא תנאף ולא תגנב הם איסורים שחייבים עליהם עונש באשר שזה טומן בחובו פגיעה בזולת. דומה שהאיסור לא תחמוד, טיבו אינו ברור לכן אין עליו כל עונש.

יתר על כן, ציווי זה לכאורה, נוגד את הטבע האנושי. לראות דברים יפים אצל האחר ולרצות להשיג אותם עבורי, בדרכים שונות, זהו חלק אינטגרלי באדם! אם כך, כיצד ניתן לצוות על מחשבות הלב ורגשות? דומה, איפוא, שעצם העובדה שאדם חומד ברכוש ה' אחר' היא כשלעצמה דורשת תיקון והתורה, איפוא, מעוניינת בתיקון הלבבות כיעד עצמאי גם אם חימוד זה לא יבוא לעולם, לידי מימוש. באשר זאת סובר הרמב"ם, שאיסור לא תחמוד (לא תתאוה) הוא במחשבת הלב גרידא אפילו אם המחומד לא עשה מעשה:

י'. "כל המתאוה ביתו או אשתו וכליו של חברו, וכל כיוצא בהן משאר דברים שאפשר לו לקנותן ממנו--כיון שחשב בליבו היאך יקנה ממנו דבר זה, ונפתה ליבו בדבר--עבר בלא תעשה, שנאמר "לא תתאוה" (דברים ה, יז); ואין תאוה אלא בלב בלבד. (משנה תורה לרמב"ם, נזקים פרק א)

היות והרמב"ם היה לקושי לצוות מישהו על דבר הנתון ללב בלבד. הוא מוסיף וכותב

"יא. התאוה מביאה לידי חימוד, והחימוד מביא לידי גזל [...] שנאמר "וחמדו בתים וגזלו" (ראה מיכה ב, ב). ואם עמדו הבעלים בפניו להציל ממנו או מנעוהו לגזול, יבוא לידי שפיכות דמים. צא ולמד ממעשה אחאב ונבות" (משנה תורה לרמב"ם, נזקים פרק א).

עם זאת עדיין נדרש לבחון בין השאיפה של האדם כחלק היותו בנברא בצלם שלא להסתפק במה שיש אלא להיות מסוגל לחמוד ולפרוץ החוצה. ובין היותו של האדם, עם יצרים וכוחות לא בריאים המביאים אותו לחמוד בצורה אשלייתית. להערכת האדם המודרני המוקף כולו בתרבות המעוגנת באסתטיקה ומראיית העין יתקשה להבחין בין התאוה הבריאה לתאוה החולה. בין התאוה המובילה להישגים גדולים, לפרודוקטיוויות, לחיי יצירה וסולידריות לבין תאוה המובילה לתפיסה אגואיסטית ולבסוף אשליה. גם רבי אברהם אבן עזרא, נדרש לקושי זה בלשונו: "אנשים רבים יתמהו על זאת המצווה (לא תחמוד) איך יהיה האדם שלא יחמוד דבר יפה בלבו כל מה שהוא נחמד למראה עיניו? ומשיב באמצעות משל. "ועתה אתן לך משל:

דע, כי איש כפרי שיש לו דעת נכונה, והוא ראה בת מלך שהיא יפה, לא יחמוד אותה בלבו שישכב עמה, כי ידע כי זה לא יתכן, ואל תחשוב זה הכפרי שהוא כאחד מן המשוגעים, שיתאוה שיהיה לו כנפיים לעוף השמים ולא יתכן להיות. כאשר אין אדם מתאוה לשכב עם אמו, אף על פי שהיא יפה, כי הרגילוהו מנעוריו לדעת שהיא אסורה לו [...] ובעבור זה, המשכיל לא יתאוה ולא יחמוד. ואחר שידע שאשת רעהו אסרה השם לו, יותר היא נשגבה בעיניו מבת מלך בלב הכפרי. על כן הוא ישמח בחלקו ולא ישים אל לבו לחמוד ולהתאוות דבר שאינו שלו, כי ידע שהשם לא רצה לתת לו, לא יוכל לקחתו בכוחו ובמחשבותיו ותחבולותיו, על כן יבטח בבוראו שיכלכלנו ויעשה הטוב בעיניו" (אבן עזרא לפרק כ פסוק יד)

משל זה של רבי אברהם, טומן בחובו, מסר מוסרי. ראשית, התודעה הערכית שאדם בוחר לחיות בה היא שמכתיבה לו את היחס אל העולם הסובב אותו. התודעה כי נבראנו בצלם א-לוקים, ומחויבים אנו להתנהג על פי הדרכת המוסר האלוקי, מביאה את האדם שלא לחשוק באשת חברו או ברכושו כלל, בידעו שהוא מנוע מדברים אלו על ידי ה'. שנית, חלק מהחובה המוסרית היא להגיע לרמת הכרה עצמית גבוהה ביכולת הבחנה בין תאוה ביראה לתאוה חולה. במה אסור לאדם לחמוד ובמה מותר לחמוד. קיים חוט דק בין לחמוד במשהו שמעבר להשיג היד בעליל (אוטופיה) ובין לחמוד במשהו שיש ביכולת האדם להצליח להשיגו ללא פגיעה בזולת.

אגב עוד פרמטר לבחון זאת הוא ברמת האושר של האדם המודרני. אם האדם המודרני לא מאושר, נראה לומר, שמקורו הוא בחוסר איזון זה. לאמור, בני אדם חומדים, דבר שלעולם לא ישיגוהו ואם ישיגוהו יהיה זה באופן לא מוסרי.

רבי שמחה בונים מפשיסחה עלה פעם על יצועו, כדי לנוח מעמל היום. לפתע חש רצון עז, להריח מעט טבק. אולם קופסת הטבק הייתה מונחת על שולחן הספרים שבחדר הסמוך. התחיל רבי שמחה בונים מהרהר בלבו:

אם אקום לחדר השני בשביל קמצוץ טבק, הרי תהיה לי כניעה לתאוות הגוף. ואם לא אקום ממיטתי אולי אין זו אלא עצלות, שהיא מידה מגונה ביותר. לפיכך קם בזריזות ממיטתו הלך לחדר הסמוך, התקרב אל הקופסה ובלא לגעת בה חזר למיטתו. (מתוך: יואל רפל, יראה ואהבה, עמ', 228)

כאשר אנו רוצים או לא רוצים משהו, האם זאת תוצאה של תאוה או עצלות. האם זאת תאוה הטומנת בחובה אשליה תאוה הטומנת בחובה חיי יצירה. אלה שאלות כיבדת משקל. שאולי התורה רצתה להעביר לנו באיסור לא לחמוד. אנו נדרשים לבנות אנשים בעלי חוסן, כושר עמידה, ריסון ושליטה עצמית.

שבת שלום

שרון שלום
רב קהילת קדושי ישראל